

Lexicon Iuridicum

IVRIS CÆSAREI SIMVL, ET CANONICI:

FEVDALIS ITEM, CIVILIS, CRIMINALIS:
THEORETICI, AC PRACTICI, ET IN SCHOLA

& in foro vsitatarum, ac tum ex ipso Iuris Vtriusque
CORPORE, tum ex Doctõribus & Glossis, tam
veteribus, quam recentioribus collectarum,
vorum PENVS:

Simul & Locorum communium, & Dictionarij vicem sustinens:

FEVDALIS LEXICON: LEGES AC MAGISTRATVS ROMANOS,
& ceteris huic Operi adiecta vide in Complemento, post
finem OPERIS ipsius.

COLLECTVM VERO EST HOC OPVS EX COLLATIS INTER SESE
Iuridicis quotquot hactenus fere prodierunt, & antiquioribus & recentioribus, Lexicis:

Auctum deinde, & expoliturum & emendatum, ex hactenus editis accuratissimis lucubrationibus
CURIACII, BRISSONII, DONELLI, DVARENII, GUTHOFREDI, PACII, VVETTERANI,
GOEDELII, item CORRAII, FABRI, WESERII, aliorumque Virorum:
quorum Catalogum mox post præfationes inuenies;

STVDIO ET OPERA

IOANNIS CALVINI, alias *Kabl.* Wetterani, Iuris Doctõris.

Hac autem Editio ad Censuram INDICIS EXERVGATORII: fideliter edita, m.

Est ad L. S. Juan Manuel de Santander Donat. Colegiat. en el m. de S. Ysidoro, An. 1540.

GENEVE

Apud Franciscum Helvidium.

M. DC. XXII.

*Dr. Pedro de
Varela*

ILLVSTRISSIMO, AC REVERENDISS.

Principi, & Domino,

DOMINO OTTONI
HASSIAE LANDGRAVIO,
COMITI IN KATZENELNBOGEN,

DIETZ, ZIEGENHAIN, ET NIDDA:

Supremo Principalis Abbatiae Hir-
sfeldensis Praesuli, &c.

Hercii literatissimo, Domino ac Patrono, meo Clementissimo.

VERBORVM in artibus ac disciplinis, praesertim arduis, prior esse cura debet; RERVVM posterior; Quatumvis potior; Princeps Illustrissime ac literatissime, Domine ac Moeenas clementissime. VERBA quippe seu voces, sunt RERVVM notae ac indices. Vnde & in hisce notis ac signis quicumque vel leuiter aberrauerit, in ipsis quoque rebus vel negotiis designatis errorem haud aegre conceperit: idque imprimis in artibus & facultatibus nobilioribus ac sublimioribus; vbi subiecta, quam tractant, materies ac praeciputiones; seu theoriam spectes, seu praxin; propriis potius & peculiaribus, quam communibus ac vulgaribus explicantur, & inter homines exercentur VOCABVLIS: sine quorum idcirco vera & distincta cognitione ad perfectam & distinctam RERVVM scientiam penetrare haud licet. Hoc equidem in Iurisprudentia Romana in propatulo apparet: vt quae magnam sui partem in conueniente verborum, formularum, & clausularum variarum, in plerisque iuris articulis, interpretatione, verique sensus enodatione & applicatione, consumitur. Vnde si vllius disciplinae ac facultatis professores sollicitam de verbis eorumque proprietate & genuina significatione curam habuere, profecto hi; Fabro quoque teste; Iurisconsulti fuere; Stoicos, proprietatis ac elegantiae vocabulorum studiosissimos; in eo maxime imitati & aemulati. Cuius etiam rei necessitatem ac vtilitatem Iustinianus Imperator adeo perpendit, vt peculiaris ac bene longum de significationibus verborum titulum Digestis suis inseruerit. Quin & ante Iustinianum multos veterum ac praestan-

HERMANNVS VVLTEIVS IC.

ACADEMIÆ MARPVRGENSIS

ANTECESSOR PRIMARIVS,

HASSIÆ CONSILIARIVS,

Lectori S.

VETVS est illa, & à multis seculis, dixerim ferme iam inde ab ipsius incunabulis, de perplexitate & difficultate eius iuris, quo utimur, usurpata con-questio. Quæ ut vera sit, minime equidem iustam esse arbitror. Quicquid enim eius est, id non tam iuris ipsius vicio, quam hominum, qui id tractant hæctenus, culpa accidit. Nam ius ipsum semper idem est, apud omnes sibi ubique simile, tum etiam cum maxime videtur esse aliud; certe idem non futurum, nisi esset aliud; quam rem mirabiliter conciliant personæ, loca, tempora, atque si quæ eiusmodi incidunt circumstantiæ aliæ, quas cum æstimare non sit nisi viri prudentissimi, & artis Reipubl. recte gubernandæ peritissimi, quin etiam exercitissimi, mirum non est, in iure constituendo à plerisque quibus ea cura demandatur, impingi incautius. Hic namque labor, hoc opus est, ut ait ille. Et verò quotusquisque est in tanta hominum multitudi- ne, qui artem istam probe calleat, & ut eam calleat optime, ad commodum eius, in qua versatur, Reipubl. probe accommodare nouerit? Ita enim scire comparatum est, ut qui artis suæ est scientissimus, idem exercendæ eius sit imperitissimus. Quod si vero prouincia etiam ista obtingat scelerato, incredibile est, quam sit res ista Reipub. periculosa. Vnde effrenis illa legum figendarum atque refigendarum libido, qua nihil accidere potest ad vitam bene beateque in communi societate degendam perniciosius. Et quis non videat, mox perplexum fieri, quod erat expeditum; difficile quod per se erat facile? Verumenimvero non tam hic inculandi sunt, qui dant iura, quam qui reddunt. in illis enim rarius est, ut qui dent cupiditatibus; in his autem eo nihil est frequentius. Qua in re non vno modo peccatur, quorum vnus iudicium malitiz, alter eorum, qui causis patrocinia præstant, calumnia tribuitur, cui vtrique ut plurimum accedit iuris imperitia. Huic autem, quod mireris, etiam Iurisconsultorum scholæ nonnunquam occasionem præbent. Sunt enim in illis dissensiones infinitæ: traduntur non necessaria plerumque, necessaria omittuntur, aut certe necessaria tam confunduntur, ut pleraque nihil minus habeant, quam quod ad quæstionem propositam pertineat. Ex quo fit, ut, quid doceant, ipsi plerumque, qui docent, nesciant, discipuli non assequantur: & fiat mirabilis rerum omnium confusio, ut multum intersit ad docendum assumi artis, quam docere debent, peritos, eiusdemque docendæ facultatem habentes, qua in re vix credi potest, quantum peccetur ambitione vel gratia adscitis, in quibus eorum, quæ dixi, neutrum est; præteritis, quibus vtrumque suppetit. Hisce accedit commentandi & scribendi cacochæthes, ut vel sola librorum mole ars iuris prægrauata sit, imo facta infinita. Non igitur mirum, ius, quod per se est expeditum, esse perplexum; quod per se est facile, esse difficile; sed hoc omne, ut dixi, non iuris vicio, sed hominum culpa accidit, ut non tam de iure, quam de nobis ipsis conqueri debeamus. Animaduertentur hoc iam pridem viri prudentes, atque in hisce etiam ipsum Reipub. clauum tenentes, idemque etiamnum hodie animaduertunt multi. Quæsitum est huic malo remedium: an inuentum, affirmare non ausing. Cogitauit de eo C. Iulius Cæsar; sed patriæ calamitas huius etiam fundi nostri calamitas fuit: Idem M. Tullium tentasse vero simile est, eiusque rei in monumentis ipsius extant vestigia, sed tam tenuia, ut vix appareant. Id certum est, vtrumque de iure in artem redigendo cogitasse, quæ via, meo etiam iudicio fuisset expeditissima. Est enim ars sui ipsius docendæ & discendæ methodus certissima. Iustinianus noster alia via ingressus centones nobis reliquit ex veterum Iurisconsultorum Commentariis, & Imperatorum rescriptis confusos, in quibus nihil est artificiosum. Quod ad cetera, plerique sunt in ea opinione, iuris perplexitati & difficultati per eos non consultum. Quam verum id sit, nunc non disputo. Equi-

LEXICON IVRIS CIVILIS,
ET CANONICI, THEORETICI
ET PRACTICI:

id est

DE VERBORM, QUÆ AD IVS CIVILE ET
Canonicum Theoreticum & Practicum pertinent, significatione,
deque eius formulis;
Commentarius,

Recepto literarum alphabetarum ordine ac more digestum.

A.

Litera, in Græciam è Phœnicia à Cad-
mo allata fuit, ut Plinius lib. 7. cap. 56. hi-
storiarum naturalium, de rerum inven-
toribus loquens testatur.

Significatio literæ ac vocalis huius di-
versissima est.

Notatios y ceteros, quibus, ut cum Mini-
lo Juguas, litera, verbum erat, huius lite-
ræ compendio integras plerisque voces

strinxit ex Valerio Probo, Magno, & antiquis inscriptio-
nibus liquet. Briffon.

A. litera salutatis è Cicerone in Epistola pro Milone non sine
causa nuncupatur, quando quidem apud veteres Romanos,
iudices, si causa ipsis bona videbatur, etiam huius literæ iudi-
cis absolutebantur quippe literam A, vocem abolitionis, licet
literam C, vocem condemnationis, & N. L. non liquet, vocem
dubitationis in causa iudici perplexa & obicere, in tabella,
quam à Præte accipiebant, singuli absoluteutes suo ordine
abscribent. Hora. Spieg. Prat.

A. litera, iuris & Notæ in suffragiis & comitijs legû, qua se civis
repudiare rogationem significavit. Nam ducebatur dari
solebantur quarum altera V. R. id est vel rogatio altera A.
id est, antequam amicus legatur non nos placeat, scripsi
erat. Et enim, ut Fals. Scribit lib. 1. Antiquæ, in morem au-
torem seu primum reducere. Hocm. A. in comitijs
suffragiorum Tabellæ vni Antiquandi, in iudicijs, vim
absolvendi obnoxiæ, ait Briffon.

A. Augustum significat in inscriptionibus & subscriptionibus
causationam Cod. Theodosi & Institoria & Nouell. Præter-
ter & litera A, nempe maiuscula, ut aliter per multa, per
minis nota, ut ex Valerio Probo, Epigrama nomenque Vrb.
Veteris liquido constat. Si namque punctus huius literæ post
natur, Anulus significat, hoc modo, A. O. S. Anulus Otilius,
I. Cens. Lx. de Orig. iuris Spieg.

A. prepositio, variis loquendi formalis intereis: interdum con-
gregat, præsertim casibus effertent (casus subaudi nota
est) cum casibus seu effertent interdum congregat: idque vel
propinquus vel longinquus. Causæ accipitur apud D.
Augustinum & Licetiam c. congres & c. conus, casus 27. qu. 1.
Quandoque casibus ad aliquid iudicium instrumentales seu
effertentes administras (hoc est munditia ceteros, vel certis
officiis & dignitatibus præsertim) deligat, idque veris qui
hisdem nominibus concedat ut, a mano, à ludis, à com-
mentariis, à libellis, à rationibus, à secretis: de quibus for-
mulae mox infra. Sueton. in Claud. Super hos Polibrem à
Iudis, Nacillam ab epistolis, & Pallentem à rationibus. Su-
munt etiam pro Ex, apud C. Anus, I. adeo 7. § quod si vno ff.
de acqui. rer. com. Ate pro. Ec. re. Ab his, pro Ex. ho.
rum numero, l. 14. de vii & usufructu. Ab hoc legato retinere,
pro Ex. hoc, l. 18. de liber. agat. Briffon. Pro donec, quando,

aliam, lib. 7. Parerg. c. 21. accipi debet apud Terentium Cle-
mentem Licet hoc § 2 ff. de cono. & demonstr. ibi, si à
liberis non impetrat: donec vel quando filio habuerit, eos
non de iure. Non enim eadem quos Proci quo significata
eleganter vituperatur cum refer partes sufficientes indicamus
alteratrus propugatores & amicos: ut qui à reo, vel ab a-
liis esse dicuntur. Accero in Clementiana. Non modo dicitur
di à reo, sed ne iurandi potestas, & c. pro reo. Lotendum loci
propinquatem denotat: ut a thæro venire id est, a loco,
qui est iuxta theatrum aliquando ponitur pro Per, resse Al-
berice, ut in l. C. ad leg. Fab. de pign. lib. 2. quo, i. per quem.
Interdum tamquam pro De, ut a Cælio Nauo. Sic aliquando
non indoctos locutos fuisse scribit Thom. Linæer, indicata
etiam pro, Verfus prepositione stupet. Prat.

A. & abducciones sunt in parte natura excludit, & separatur,
ut notat gl. in l. 1. § si per venditionem, in fine. ff. de ad-
empt. quod cõfirmat Bar. Bald. & alij. Hinc & qui recte pro-
pneq. loquuntur, in dictionibus & ab pro dictione Post,
que & separatur effertent utitur, ut de potere Pomponius
l. 2. quod ad magistratum, de magne iuris, & velij. legandum
locum à regno vobiscum: i. ut annona Z. lins, post reges
neque enim is rex erat. Et Suetonius in Cæsar: P. Celsus
à tunc ad domum Beui & C. lins cum facibus venisset. Et
Pomponius l. 2. § Hoc contingere, si à conceptu iustus con-
tinuus iherus in pello. Et paulo post: Quæto die à balneo
coire res. A sententia, i. post sententiam hanc A morte
historia, à de mortis, l. 87. de leg. 1. Briffon. De dictione tri-
Ab, effertent in eandem sententia Plauti in Pœnultima ab ce-
duntia creto apparebitur com. & Columelle lib. 1. c. 25. Post
hæc que diximus nullum, & ab hoc caprimon est.

Quandocumque A prepositio habet vim immediatam, post acci-
cedentem quidam temporis. Sic Pomponius, l. 2. A exde, pro,
continuo post ceteros Pælus à demortis, in l. pater 30. § ff.
ad leg. lul. de adul. Spieg. à legatis solutis. l. 75. ff. de leg. 2.
Sunt qui inter huiusmodi dictiones A, & Ab, distinctionem
faciunt, quantum ad vim excludentem, vel includentem, ut Alberic.
in l. 1. § de acq. ff. de aqua quætid. Tiracq. tract. de retrac-
ligogier § 1. lout. gl. 11.

A. & Ab, quandoque significant terminum à quo, licet vox, VL
que terminum ad quem. Terminus à quo, capere ex officio
significat de quo Bar. in l. patronus, § 1. in fin. de leg. 2. Od.
A, probatum post. 2. 190. sub primam in sum, post in nom. Ve
si scilicet cauatur: à pello campanæ v. petri anno per vicos
incedat: incedam ioculifur sumam, ut l. hinc cauatur: à
pello campanæ circa diloculum eius dnoo exite licet, Sic
l. 2. C. de sup. à capigro milite (omne anno cauatur, inclu-
so, simul comprehendit) v. l. q. ad pœ. C. lous perlonam. Prat.
A, prepositio, præcedit quoque vim habet, & significat demum
verbi, cui iuncta est, immutatio in apud G. zens, v. in di-
ctibus ad dicitur id est estuere) qua v. ut Vlpianus l. 1. § 11

A